

سفر در دو روایت

ناصر خسرو و ابن جبیر

مرضیه قلی تبار | الهه کارگر

www.ketab.ir

سبک زندگی

- سرشناسه: قلی تبار، مرضیه، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور: سفر در دو روایت: ناصر خسرو و ابن جبیر /
مرضیه قلی تبار، الهه کارگر.
مشخصات نشر: تهران: سبک زندگی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ۱۵۲ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۳۳۱-۴-۸.
- وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: ناصر خسرو، ۳۹۴ - ۴۸۱ ق. - سفرها
موضوع: ابن جبیر، محمد بن احمد، ۵۴۰ - ۶۱۴ ق. - سفرها
موضوع: سفرنامه‌های اسلامی
موضوع: Travelers writings, Islamic
موضوع: حجاز (عربستان سعودی) - سیر و سیاحت
موضوع: Hejaz (Saudi Arabia) -- Description and travel
موضوع: ایران - تاریخ - قرن ۵ - ع.ق.
موضوع: Iran -- History -- 11- 12th centuries
موضوع: اندلس (اسپانیا) - تاریخ - قرن ۵ - ع.ق.
موضوع: Andalusia(Spain) -- History -- 11-12th century
موضوع: ایران - سیر و سیاحت - قرن ۵ ق.
موضوع: Iran -- Description and Travel -- *11th century
موضوع: مصر - سیر و سیاحت
موضوع: Egypt -- Description and travel
شناسه افزوده: کارگر، الهه، ۱۳۶۷ -
رده بندی کنگره: DSR ۷۷۴/۵
رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۵۰۴۲
شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۱۹۱۱۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیا

www.ketab.ir

سبک زندگی

سفر در دو روایت

ناصر خسرو و ابن جبر

نویسندگان: مرضیه قلی تبار، الهه کارگر

ویراستار: نیلوفر علی پور

طراح جلد و صفحه آرا: سمیرا پهلوانی

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰، شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰/۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۳۳۱-۳-۸

■ انتشارات سبک زندگی ■ تلفن: ۰۹۱۲۶۷۹۳۹۴۹

سایت الکترونیکی: sabkezendegipub@gmail.com

■ حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست

پیشگفتار.....	۹
فصل اول: سفر و سفرنامه‌نویسی.....	۱۳
انواع سفرنامه‌ها.....	۱۴
عوامل مؤثر در گسترش سفر.....	۱۷
تأکید اسلام به سیر و سیاحت.....	۱۷
تأکید ادیبان و شاعران به سیر و سیاحت.....	۱۸
تأثیر مثبت سفر بر جسم و روح انسان.....	۱۹
توجه حاکمان به سفر.....	۲۰
گسترش زبان عربی.....	۲۱
زیارت اماکن مقدس.....	۲۱
فریضه حج.....	۲۱
تبلیغ آیین‌های بزرگ.....	۲۲
مسائل سیاسی.....	۲۲
فتوحات و کشورگشایی‌ها.....	۲۲

باسمه تعالی

پیشگفتار

«الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا...»^۱

حمد و سپاس خدای را سزااست «همان خدایی که زمین را بستری گسترده و آسایشگاه شما گردانید و در آن راههایی برای شما پدید آورد.»
سفرنامه‌ها به دلیل داشتن اطلاعات تاریخی، سیاسی، فرهنگی و جغرافیایی همواره یکی از مهمترین ابزارهای محققان عرصه علوم انسانی برای بازسازی گذشته جوامع بوده‌اند. هرچند سفرنامه از دقت تحقیقات علمی برخوردار نیست؛ اما از جنبه جغرافیایی و مردم‌شناسی ارزشمند است.

ناصر خسرو و ابن جبیر از سفرنامه‌نویسان پرآوازه ادب فارسی و عربی هستند که تصاویری زنده و پویا از جهان اسلام آن روز برای ما می‌آفرینند. شاید بتوان با کمی تسامح ناصر خسرو را اولین سفرنامه‌نویس به مفهوم واقعی دانست که به ابعاد جامعه‌شناختی، سیاسی، مذهبی و اقتصادی توجه داشته

است. ابن جبیر یک قرن پس از وی، راه او را پی می‌گیرد و با نگاهی دقیق‌تر و جزئی‌تر از ناصر خسرو به جنبه‌های مختلف فوق می‌پردازد.

کتاب حاضر به بررسی تطبیقی روایت سفر از دید این دو نویسنده با خاستگاه شرق و غرب جهان اسلام می‌پردازد و می‌توان گفت نخستین تألیف در باب مقایسه دو سفرنامه قرن پنجم و ششم هجری است. ناصر خسرو، نویسنده، شاعر و متکلم قرن پنجم بوده که به اندیشه‌های مذهبی و اخلاقی اسماعیلیه پایبند است و سفرنامه وی درواقع گزارش سفر هفت‌ساله اوست. وی سفر خود را در ششم جمادی‌الثانی سال ۴۳۷ هجری به قصد زیارت خانه خدا از مرو آغاز می‌کند و پس از گذر از مناطق مختلف ایران از آسیای صغیر، شام، فلسطین و مصر دیدار می‌کند. حدود ۳ سال در مصر اقامت نموده و از آنجا به زیارت خانه خدا رفته و سپس از طریق حجاز، یمامه، جنوب عراق و ایران در جمادی‌الثانی سال ۴۴۴ هجری وارد بلخ می‌شود و سفر خویش را به پایان می‌رساند. ابن جبیر زاده اندلس و پرورش یافته آن سرزمین است. وی در شوال سال ۵۷۸ هجری سفرش را از غرناطه به قصد حجاز و زیارت خانه خدا آغاز کرد و از شهرهای اسکندریه، شام، عراق و شمال بین‌النهرین دیدار نمود. سفر وی حدود دو سال و چهار ماه به طول انجامید.

از شواهد چنین برمی‌آید که ناصر خسرو سفرنامه‌اش را بعد از سفر از روی یادداشت‌های خود می‌نویسد؛ اما ابن جبیر رویدادهای سفرش را به صورت یادداشت‌های روزانه نگاشته است. نثر ناصر خسرو ساده و بی‌پیرایه، شیوا و روان، به دور از تکلف و تصنع و درعین‌حال محکم، استوار و دلنشین است. استفاده از تشبیه، استعاره، شعر، واژگان عربی و استناد به احادیث و آیات قرآن کریم در این سفرنامه بسیار اندک است و به گفته خودش برای پرهیز از اطاله کلام به خلاصه‌گویی بسنده کرده و در ثبت وقایع و شرح آن رعایت امانت و

بی‌طرفی علمی را مدنظر داشته است.

این جیبیر نیز در سفرنامه خویش، زبانی ساده و روان و به دور از پیچیدگی دارد. وی در نگارش خود از جملات کوتاه استفاده می‌کند. در توصیف بسیار دقیق است و از خلاصه‌گویی پرهیز می‌کند. از تشبیه بهره می‌گیرد، به آیات قرآن و گاهی اشعار شاعران استناد می‌کند و در پاره‌ای موارد از ضرب‌المثل‌ها کمک می‌گیرد و در برخی موارد از زبان طنز استفاده می‌کند.

این کتاب در ۵ فصل فراهم آمده است و به بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های دو دیدگاه در گونه روایت سفر می‌پردازد.

شایان ذکر است که این کتاب در واقع پایان‌نامه الهه کارگر، دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد رشته زبان و ادبیات عرب دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال به راهنمایی خانم دکتر مرضیه قلی‌تبار و مشاوره آقای دکتر حجت رسولی بوده است که دخل و تصرفی در آن صورت گرفته و به شکل حاضر در دسترس علاقه‌مندان به این حوزه از ادبیات قرار می‌گیرد. امیدواریم که مخاطبان محترم پیشنهادات و نظرات اصلاحی و انتقادی خود را از ما دریغ نفرمایند.

مؤلفان